

**A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM
DIAFILM-SOROZATA**

az általános iskola 7. osztályának
magyar irodalom tanításához

Ludas Matyi

Kiadja:
**MAGYAR DIAFILMGYÁRTÓ VÁLLALAT
BUDAPEST, 1967**

Készült:
AZ ISKOLAI TANESZKÖZÖK GYÁRA
Kutató Osztályának irányításával

Kunos Pálné

tanár
munkája

A rajzokat

Gunda Antal

készítette

**A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM
DIAFILM-SOROZATA**

az általános iskola 7. osztályának
magyar irodalom tanításához

Ludas Matyi

Kiadja:
Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1967.

A képek témája

1. kép: Matyi az anyja házában henyél.
2. kép: Társaival a falu határában.
3. kép: Matyi elkéri anyjától a libákat.
4. kép: Elindul a libákkal.
5. kép: A döbrögi vásár.
6. kép: Megjelenik a földesur.
7. kép: Döbröginek feltűnik Matyi.
8. kép: Matyi nem adja a libákat.
9. kép: Elhurcolják Matyit.
10. kép: Deresre huzzák.
11. kép: Matyi megfenyegeti Döbrögöt.
12. kép: Matyi megjelenik Döbrögi házában, ahol építkeznek.
13. kép: Vándorló olasz ács képében tér vissza.
14. kép: Döbrögi beszédbe elegyedik az olasz áccsal.
15. kép: Hintó viszi Döbrögöt és az olasz ácsot az erdőbe.
16. kép: Matyi irányítja a favágást.
17. kép: A völgyben Matyi és Döbrögi.
18. kép: Matyi megkötözi Döbrögöt.
19. kép: Tölgyfahusággal megveri a földesurat.
20. kép: A távozó Matyi visszanéz Döbrögire.
21. kép: Matyi az öreg doktornál.
22. kép: Matyi felpróbálja a doktori öltözetet.
23. kép: Ludas Matyi orvosnak öltözve Döbrögi házához ér.
24. kép: Matyi Döbrögi ágyánál áll.
25. kép: Az áldoktor utasításokat ad a ház népének.
26. kép: Matyi elveri a magára maradt, ágyban fekvő Döbrögöt.
27. kép: Távozóban a Döbrögi-háztól.
28. kép: Döbrögben ismét vásár van.
29. kép: Ludas Matyi megjelenik a vásárban.

30. kép: Egy sihederrel alkuszik Matyi.
31. kép: Hintón jön Döbrögi.
32. kép: A siheder megszólítja a földesurat.
33. kép: A lándzsások üldözőbe veszik a sihedert.
34. kép: Döbrögi egyedül a hintóban.
35. kép: Megjelenik Matyi, kezében bot.
36. kép: Megveri az ájult Döbrögít.
37. kép: Ludas Matyi lovon elvágat Döbrögből.
Fényképfelvételek a Ludas Matyi c. filmből.
38. kép: Matyi a libákkal.
39. kép: Matyi a deresen.
40. kép: Matyi megkötözi Döbrögít.

A képek felhasználásának lehetőségei

A diafilm olyan lehetőség, amellyel a megindult szemléltetőeszköz-tervezés nagymértékben tudja segíteni az irodalom oktatását.

Ahogy az 5. osztály anyagához a János vitéz, a 6. osztály anyagához a Toldi megjelent, a hetedikes anyagból Fazekas Ludas Matyi-ját kivántuk az ifjúság rendelkezésére bocsátani diafilm formájában.

Fazekas Mihály, a felvilágosodás költője 1804-ben megírt főművét, a Ludas Matyit ifjúságunk kedvvel tanulja, de régies nyelvezete miatt különösen előnyösnek tartjuk a mű vizuális oktatását.

Az első levonás a bevezető rész. Ebben megismerjük a mű hőst, életkörülményeit. A film 1-11. képe tartozik ide.

Ekkor Matyi még siheder, aki "nyers-nyakasan" szembeszáll a környék hatalmas földesurával.

A főszereplő induló tulajdonságait érzékeltetik az első képek. Az anyja házában henyélő Matyi tunyaságát fejezi ki az indító kép. Majd azt a fokozatot, ahogy ebből a tunyaságból tette vágyik. Először ország-világ látására törekszik, s így jut el a falu határától a döbrögi vásárba.

A döbrögi vásárt az 5. - 6. - 7. - 8. - 9. képek mutatják.

Ezek közül az 5. kép egyaránt alkalmas a leírás és az elbeszélés gyakoroltatására. A színek, vonalak kifejezik a vásár tarkaságát, és a mozdulatok, emberek, jellegzetes vásári alakok érzékeltetik azt a forgatagot, mozgalmat, amely cselekvéseket is takar.

A második levonás (12-20. kép) 8 képből áll. A két levonás közötti időt is figyelembe kell venni. Közben Matyiból legény lett. Fejlődött, világot látott, úgy érzi, megérett az idő arra, hogy betartsa szavát. Elindul hát, hogy módot találjon Döbrögi megverésére.

Az a körülmény, hogy az építkezésen megjelenő Matyi olasz ácsnak öltözik, a kor divatjára is utal, hisz abban az időben sok olasz stílusú kastély épült. "Róma felé kell forgani, hogy pompás fedelet láthasson az ember" - írja Fazekas.

Az erdőt mutató képek hangulata tájleíró fogalmazási gyakorlatokra alkalmas.

Itt kiemelhető az alkonyodó erdő leírása: "... menő félen már a nap" (20. kép) "... csak a baglyok huholásai szakasztják félbe az alkonyodást követő vadon estveli csendet...."

Fazekas Mihály már debreceni diák korában is a természettudományok között a biológiát kedvelte elsősorban, a költészet mellett ezzel foglalkozott a legszívesebben. Később kis kertjében is sokat dolgozott.

"Plánták kiket magam vettem,
S különös gonddal ültetgettem"

Harmadik levonás, 21-27. kép.

A körülményekhez alkalmazkodó Ludas Matyi doktori öltözetben közelít Döbrögihez. Érdekes a korabeli doktori öltözet, tanácsos megfigyeltetni: paróka, tábori kabát, stb. Mikor Matyi elszalajtja a ház népét a gyógyfüvekért, részletezi a fűvek neveit. Ez nem véletlen. 1807-ben Fazekas sógorával, Diószegi Sámuellel megírta a Magyar Fűvész Könyvet (a népnyelvi anyag felhasználásával), amely a magyar botanika egyik forrásmunkója.

Negyedik levonás, 28-37. kép.

Az utolsó levonás ismét Döbrögbe visz bennünket, a kiinduló helyre. Újra a döbrögi vásárban vagyunk. Ahol az első sárelem érte hősünket, ott kell az elégtételnek is bekövetkeznie.

Akárhogy veszi körül magát lándzsásokkal Döbrögi (31.

kép) Matyi mégis hozzáférkőzik, és megveri harmadszor is (36. kép). A távolban ott vannak a szemtanúk is, akik az első sérelemnél is jelen voltak.

Az elbeszélő költemény befejező sorait engedi sejtetni az utolsó kép hangulata: Matyi lovon távozik Döbrögből, elvégezte, amit akart.

A megleckéztetett Döbrögi pedig ezután:

"... törvénytelenül nem bánt, hanem úgy,
ahogy illik
Embertársaival, jól is végezte világát."

Három jellegzetes képet választottunk ki a nagy sikerű Ludas Matyi című magyar filmből.

Célunk az volt, hogy bemutassuk, hogyan látja a témát a művész, aki rajzolta és hogyan a film, mint a modern technika kifejező eszköze.

Célszerű egymás után vetíteni a megfelelő képeket

4. kép - 38. kép
10. kép - 39. kép
18. kép - 40. kép

és az összehasonlítást a tanulók bevonásával végeztetni.

A képek tartalma

1. kép:

Falusi szobát mutat be az első kép, magyaros mintájú tányér a falon, és népi cserépedények, kancsók az asztalon. Matyi anyjának a házában vagyunk. Az egyik sarokban a padkán siheder ül, és nyújtózkodik. Matyi az. A jelenet megfelel annak a hangulatnak, amit Fazekas így fejez ki: "A legyet a száján napestig csapkodta" - A piszkafa végén ácsorgott el egész nap" - azaz henyélt. Ezzel szemben édesanyja kenyeret dagaszt a tekenőben. Szorgoskodik, s közben rosszálló pillantást vet tunya fiára.

2. kép:

Dombos vidék, a falu határa. Itt hasal Matyi társai közt, s beszélget a vele egykorú "virgoncokkal", vidám, fiatal legényekkel. Hallgatja a szavukat, látszik, hogy "öszvegyalulódott", megbarátkozott velük.

3. kép:

Falusi udvar a színhely. Matyi átkarolja édesanyját, úgy próbálja rábeszélni, hogy adja oda neki a libákat. A kép középpontjában a libák feltartott fejjel figyelnek, mintha csak éreznék, hogy róluk van szó. Matyi arca határozott szándékot mutat, az anyjéé habozó, elgondolkodó.

4. kép:

Matyi elindul. Domboldalon lefelé halad. Kezében

bot, azzal hajtja a libákat. Nyakában tarisznya. Látszik még a kis ház, amelyben laknak, de már a falu tornya is feltűnik, amerre igyekszik.

5. kép:

A döbrögi vásár. Tarka, mozgalmas kép. Vásári árusok portékáikkal. Eladók, vevők.

6. kép:

Megjelenik Döbrögi, a földesur. Fogaton jön, kíséretében hajduk, kevélyen néz körül. Az emberek utat engednek, leveszik kalapjukat, alázattal állnak.

7. kép:

A hintóban ülő Döbröginek feltűnik Matyi, aki a libákkal áll. Hősünk fején süveg, kezét csipőre teszi, kihuzza magát. Így ellentétben áll környezetével, a levetett kalapu, alázatos emberekkel.

8. kép:

Matyi nem adja a libákat. Még mindig kalappal a fején, az őt megszólító Döbröginek könnyed mozdulattal mutatja, hogy a libák maradnak.

9. kép:

A földesur intésére a két hajdu közrefogja az engedet-

len Matyit, akit elhurcolnak.

10. kép:

Színhely: Döbrögi udvara. Matyi a deresen fekszik, egy hajdu bottal üti, a másik mellette áll. Távolabb Döbrögi karos-
székben ül és pipázik. A tornácról nézi a műveletet. Emberek
látszanak, akik Döbrögi házának cselédségéhez tartoznak.

11. kép:

Hősünk, miután feltápászkodott, visszafordul és meg-
fenyegeti Döbrögöt. Ekkor mondja ki a jelentős szavakat: "Há-
romszor veri ezt kenden Ludas Matyi vissza".

12. kép:

Matyi megjelenik Döbrögi házánál. Az oszlop mögül be-
tekint, látja a nagy sürgés-forgást, építkezést. Olyan ötlete
támad, amely céljához segíti.

13. kép:

Vándorló olasz ács képében tér vissza. Döbrögi háza e-
lé. A kivágott fákat szemléli fontoskodva. Nagy kalapot vi-
sel, olasz divat szerint. Arca is változáson ment át, hisz le-
gény lett már a siheder Matyiból. Háttérben Döbrögi néze-
geti az "olasz mestert".

14. kép:

Döbrögi szóba elegyedik az "olasz áccsal". Matyit öltözétén kívül külseje és magatartása változtatja meg. Hátterben az építkezés egy részlete. Matyi egy kivágott fára mutat.

15. kép:

Hintó halad az uton. Benne ül Döbrögi és az olasz ácsnak öltözött Matyi, elől a kocsis. Közelednek a sűrű erdőhöz

16. kép:

Az erdőben az "olasz ács" irányítja a favágást. Fejszések dolgoznak, vágják a tölgyfákat.

17. kép:

A völgyben már csak Matyi és Döbrögi látható a képen. A fák és a növényzet szép színárnyalatait érdemes megfigyeltetni. A napfény beszűrődik a sűrűn álló fák közé.

18. kép:

Matyi hirtelen megköti a széles fát átkaroló Döbrögi kezét.

19. kép:

Döbrögi szájában moha, Matyi tölgyfahusággal "elagya-bugyálja" őt.

20. kép:

Matyi elillan a tett színhelyéről. Távlabbról látszik a fához kötött Döbrögi. Elől a fa mögé bujva Matyi áll. Arca elégedett, jókedvű, (csak a lemenő nap sugarai a szemtanui a jelenetnek).

21. kép:

Matyi az öreg doktornál, Skorbuntzius urnál inaskodik. A tudós felcser szobájában vagyunk. Az asztalon mérleg, a polcokon üvegek, lombikok. Máshol könyvek sorakoznak.

22. kép:

Hősünk felpróbálja a parókát, Skorbuntzius nevetve nézi a doktornak öltözött Matyit.

23. kép:

Ludas Matyi szemüvegben, orvosi öltözetben Döbrög határához ér. Lovon ül. A bíróval találkozik, aki a kastélyba hívja a beteg Döbrögihez.

24. kép:

Döbrögi szobájában vagyunk. A beteg földesur az ágyban fekszik. A mellette álló "doktor" az érverését figyeli. A szobában tartózkodik még a gazdaasszony is.

25. kép:

Matyi mindenkit elküld a háztól. Még a sánta öregaszonyinak is utasítást ad.

26. kép:

Egyedül maradva a földesurral a szobában, az orvosnak álcázott Matyi jól megveri Döbrögít.

27. kép:

Parókáját már levette, kioson a házból az udvarra, ahol lova várja. Arca az óvatosságon kívül most ismét megelégedettséget tükröz, másodszor is visszafizetett az önkényeskedő földesurnak.

28. kép:

Ez a kép Döbrögbe visz bennünket. Ismét vásár van. Falusi nénikék baromfit, tojást, gyümölcsöt árulnak. Mások cserépkancsókat, edényeket, tálakat raknak ki eladásra. Malacot hoz ölében egy parasztember, mellette családja... Színes, mozgalmas vásári kép.

29. kép:

Ludas Matyi megjelenik. Külseje is változáson ment át az első vásár óta. Délceg legény lett. Lovon ül, figyel.

30. kép:

Egy sihederrel alkuszik Matyi, akinek eladó lova van. Háttérben a vásár egy része. Előtérben a két beszélgető szereplő.

31. kép:

Hintón megérkezik Döbrögi. Lándzsások veszik körül a hintót. Urukát őrzik.

32. kép:

A siheder a hintó mellé vágat. Megszólítja Döbrögít, aki meghökkenve néz reá.

33. kép:

A lándzsások üldözőbe veszik a lovon vágatató sihedert, akit Ludas Matyinak vélnek.

34. kép:

Döbrögi egyedül marad a hintón, és izgatottan figyeli a hajszát.

35. kép:

Megjelenik az igazi Matyi a hintónál, kezében bot. Mosolyog, Döbrögi rémülten mered rá.

36. kép:

Matyi szánakozás nélkül harmadszor is megveri az ájult Döbrögít. A földesur a hintóban fekszik. Matyi botjára

val püföli. Távolról néhány ember figyeli a jelenetet.

37. kép:

A zárókép a lovon vágató Ludas Matyit mutatja, amint elhagyja Döbrög határát.

Büszkén üli meg lovát, hiszen betartotta szavát, háromszor megverte a földesurat. "Azzal lóra kapott s elment dolgára örökre".